

PAVEL PLESNIČAR:

Biskup Josip Juraj Strossmayer.

trašni svetovni požar, ki je pustošil dolgih pet let po evropskih poljanah ter rušil vasi in mesta in kate-
rega brezmejno gorje smo čutili na lastnem telesu
zlasti Jugosloveni, je bil vzrok, da je šla leta 1915.
tiho in neopaženo mimo nas stoletnica enega naj-
slovitejših mož, ki so kdaj živeli na slovanskem
jugu — stoletnica rojstva biskupa Josipa Jurja
Strossmayerja. Spomin na tega nenavadnega moža,
ki je posvetil svoje dolgo življenje v goreči ljubezni
svojemu narodu, je pač žarel v srcih nešteti posameznikov; javnih
prireditvev ali celo hrupnih svečanosti v počeščenje njegovega spo-
mina pa takrat ni smelo biti! Avstrijskim mogotcem je bilo Strossma-
yerjevo delovanje vsekdar skrajno neljubo in bila bi veleizdaja med
vojno dobo vsaka proslava, posvečena spominu nesmrtnega biskupa.

Česar pa nismo smeli takrat sužnji Avstro-slovske, to nam je
danes svobodnim sinovom in hčeram svobodne Jugoslavije naravnost
dolžnost! Da, sveta dolžnost naša je, da nadomestimo to, kar smo
prisiljeni opustili l. 1915. in se tako oddolžimo spominu moža, ki ga
imenuje naša prosvetna povestnica največjega Jugoslovena 19. sto-
letja.

Josip Juraj Strossmayer je bil rojen kot dvojček 4. februarja
l. 1815. v Osijeku, glavnem mestu ravne Slavonije. Rod mu je nem-
škega pokolenja, doma iz Linca na Gorenjem Avstrijskem. Tekom
časa se je družina v Osijeku pohrvatila, in biskupov oče Ivan je bil
tako goreč rodoljub, da je moral zaradi svoje narodnosti prebiti v
l. 1848. mnogo neljubih neprijetnosti od strani takratnih vladajočih
mogočnikov. Starši so krstili dvojčka za Josipa in Jurja. Ker pa je
eden dečkov takoj po krstu umrl, a starši niso vedeli, kateri, so dali
preživelemu obe imeni.

Ljudsko šolo in gimnazijo je mladi Josip Juraj dovršil v rojstnem
mestu in vstopil l. 1831. v duhovsko semenišče v Djakovu, od koder
je bil poslan še istega leta kot najboljši dijak-bogoslovec na vseučil-
išče v Budim Pešto, kjer je postal l. 1843. doktor modroslovja, star
jedva 19 let.

V Budim Pešti se je Strossmayer seznanil s slavnim čehoslova-
škim pesnikom Janom Kollarjem, s katerim ga je skoro združilo naj-
iskrenejše prijateljstvo. Da se je mladi Strossmayer navzel pravega

BISKUP JOSIP JURAJ STROSSMAYER.

slovanskega duha in postal tako navdušen Slovan, ki je objemal v gorki ljubezni vse Slovane brez razločka vere, se je zahvaliti v prvi vrsti velikemu klicarju slovanske vzajemnosti, pesniku Janu Kolarju.

Leta 1838. je bil Strossmayer posvečen za duhovnika in nastavljen za kaplana v Petrovaradinu, rojstnem kraju slavnega hrvatskega bana grofa Jelačića, kjer je služboval nad dve leti. Nato je prišel v višji duhovski zavod sv. Avgušтина na Dunaj, kjer je postal še doktor bogoslovja. Po vrnitvi v domovino je bil Strossmayer imenovan za podravnatelja djakovskega semenišča, toda že leta 1847. je bil pozlican na Dunaj za ravnatelja Avgušțineja.

V onem času je bil ban Jelačić na višku svoje moči in slave. Ker je jako spoštoval učenega svojega rojaka, je izkušal spraviti Strossmayerja na izpraznjeno škofovsko stolico v Djakovu. Banu Jelačiću se je namera posrečila, in Strossmayer je postal djakovski škof, star šele 34 let. Kdaj pozneje ne bi Strossmayer dosegel tega dostojanstva nikoli več.

S tem imenovanjem je zasijala hrvatskemu narodu na obzorju svetla zvezda boljših dni. Mladi škof, navdušen Hrvat in Slovan, je začel razvijati svojo vsestransko delavnost. Večino svojih dohodkov je porabljal, da je širil med narodom omiko in prosveto, zakaj prepričan je bil, da se le na ta način da rešiti narod pred poginom, ki mu ga je pripravljala takratna nemško - avstrijski duh.

Šolstvo v l. 1848. je bilo jako zanemarjeno. Da bi vsaj nekoliko odpomogel temu nedostatku, je ustanovil Strossmayer pripravnico v Djakovu, sezidal poslopje, daroval svet za vrt in vrhutega še precejšnjo vsoto za vzdrževanje učiteljstva. Na sličan način je ustanovil glavno šolo v Djakovu in dekliško šolo, ki ji je daroval vsoto 80.000 kron. Naravno, da se je šolstvo v djakovski škofiji dvignilo; do leta 1870. je bilo s Strossmayerjevo pomočjo osnovanih več nego 70 ljudskih šol. Z isto ljubeznijo je podpiral rodoljubni vladika srednje šole in siromašne dijake z največjo darežljivostjo, da ni vedela nikoli levica, kaj je dala desnica. Mnogo pozornosti je posvečal Strossmayer tudi duhovskemu naraščanju. V djakovskem semenišču je osnoval stolico staroslovenskega jezika in ji preskrbel bogato knjižnico.

Darežljivost blagega vladike se je vidno stopnjevala. Leta 1861. je položil Strossmayer osnovni zaklad za »Jugoslovensko akademijo znanosti in umetnosti« v Zagrebu znesek 100.000 kron. Ko si je gradila akademija svojo palačo, je dodal za zgradbo še 120.000 kron. Da bi akademija jela gojiti tudi umetnost, ji je daroval vnovič 40.000 K in svojo dragoceno zbirko slik, ki je bila vredna nad 600.000 kron. Leta 1866. je položil Strossmayer temelj hrvatskemu vseučilišču v

Zagrebu, položivši osnovno glavnico 100.000 kron. Vseučilišče je bilo natoč otvoreno leta 1874. Neminljiv spomenik si je slednjič postavil biskup Strossmayer z zgradbo nove stolne cerkve v Djakovu, za katero je iz lastnega izdal okolo 3 milijone kron.

Najgorkejšje želje so se bile s tem Strossmayerju izpolnile in neutrudni mož je začel odslej v večji meri posvečati svoje sile posrednemu narodnemu delu. Razna gospodarska, izobraževalna in znanstvena društva so se začela ustanavljati po deželi okrog, in vsem jim je bil Strossmayer goreč podpornik. Z njegovo pomočjo so pričeli izdajati leposlovne in druge knjige ter širiti med ukaželjni narod omiko in prosveto. Za vse koristno in potrebno je imel biskup odprte roke; povsod in vedno je bil prvi, kadar je bilo treba pomagati bednemu narodu.

Strossmayer je bil neustrašen borilec za narodne pravice. To je pokazal nešteto krat na Dunaju; pa tudi v hrvatskem saboru se mu je nudila premnogokrat prilika, da je dvignil svoj glas proti krivicam, ki so jih prizadevali Madjari hrvatskemu narodu. Ta boj je slavljeno vladika nadaljeval tudi pozneje, ko je bila Hrvatska izročena na milost in nemilost Madjarom. Hrvati, ki so pod Jelačićem pomagali l. 1848. rešiti Dunaj, ravnoisti Hrvati so prišli po zaslugi nehvaležnega Dunaja pod nož krutim Madjarom, ki so dolga desetletja uprizarjali nad hrvatskim narodom največja nasilstva. Proti takemu načinu vladanja pač ni mogel Strossmayer molčati! Kakor svoj čas v hrvatskem saboru, tako je pozneje tudi zunaj njega delal z nezmanjšano vneto za svoj tlačeni narod.

Razume se, da narodno delovanje rodoljubnega vladike vladajočim krogom ni bilo po volji. Na dunajskem dvoru je prišel Strossmayer v nemilost, ki je dosegla svoj vrhunec l. 1888., ko so v Rusiji slavili devetstoletnico pokristjanjenja ruskega naroda. Strossmayer je bil namreč ob priliki tega jubileja poslal univerzi v Kijev brzojavko, v kateri je v vznesenih besedah slavil Rusijo, želeč ji obilnega blagoslova. Ta brzojavka je dvignila po vsem Slovanom sovražnem svetu precej prahu. Ko se je mudil nekaj časa zatem takratni avstrijski cesar na vojaških vajah v Belovarju, je osebno izrazil ukor Strossmayerju ter zatrdil napram biskupu, da je bila brzojavka v Kijev čin proti monarhiji in proti cerkvi. Biskup se na ta očitek ni morda zagovarjal, temveč je ponosno odvrnil: »Moja vest je čista!«

Poleg neomahljive značajnosti, delavnosti, rodoljubja je dičila škofa Strossmayerja sijajna govorniška nadarjenost. Na nešteti zborih in shodih je vnmal blagi mož z blestečo besedo narod k lepši bodočnosti. Znameniti so njegovi govori, ki jih je imel ob raznih

prilikah med narodom, zlasti oni v hrvatskem saboru l. 1861. Svoje velike govorniške sposobnosti pa je Strossmayer pokazal pred vsem svetom l. 1870. na vatikanskem koncilu (cerkvenem zboru v Rimu), kjer je zaslovel kot eden najsijajnejših govornikov tedanjega sveta. Sicer pa je tekla Strossmayerju ob vsaki priliki beseda čudovito gladko, pa naj se je učeni biskup izražal v svoji ljubljeni materinščini ali pa v kakem drugem jeziku.

Strossmayer je objemal v svoji brezmejni ljubavi vse Slovane. Nikdar ni poznal ali morda delal razlike med jugoslovenskimi plesemi. Ravnal se je vedno po znanem geslu: »Svaki brat je mio, ma koje vere bio!« Veselil se je napredka, pa naj se je ta pojavil pri Hrvatih, pri bratih Srbih ali Slovencih. Bil je navdušen in radodaren podpornik in prijatelj Sokolstva. Ko so slovenski rodoljubi l. 1863. osnovali »Slovensko Matico«, je bil med prvimi, ki so prihiteli Matici z bogatim darom na pomoč. Bila je vedno njegova iskrena želja, da bi jugoslovanski bratje skupno nastopali, živeli drug poleg drugega v slogi in edinosti ter tako jačili svojo moč napram mnogoštevilnim svojim neprijateljem. Pa čujmo, kaj pravi sam o tem! »Edinstvo, sloga in ljubezen našega naroda mi je bila in mi je edina in največja želja na svetu. Vedno sem mislil na to edinstvo, vedno sem deloval za to slogo in ljubav, četudi so me morda mnogi zaradi tega po krivem sodili. Za edinstvo našega naroda sem pripravljen žrtvovati vse, tudi življenje svoje. Narod naš je siromašen, nima prijateljev; toda vsemu temu odpomoremo, ako pridemo do sloge in ljubavi, ako dospemo do našega edinstva. Kadar pride ura ločitve, tedaj bo moja zadnja molitev molitev za edinstvo našega naroda... Vsemogočni večni Bog, usmili se mojega dobrega naroda in ujedini ga!«

Te krasne besede je govoril nesmrtni vladika dne 1. oktobra leta 1882. ob priliki slovesnega posvečenja novodograjene katedrale v Djakovu. Solze radosti so rosile po licu vsem, ki so bili takrat prisotni v djakovski stolni cerkvi.

S Strossmayerjem je vstal Jugoslovenom po tisočletnem trpljenju nov Ciril-Method! Mila usoda jim ga je naklonila, da jim je pokazal pot, po kateri jim je bilo hoditi vse dotlej, ko je nastopil veliki čas njihovega ujedinenja. In da ta veliki čas ni bil daleč, je nemala zasluga velikega biskupa, katerega ime bo ves slovanski svet vedno izgovarjal s hvaležnostjo in svetim spoštovanjem.

Meseca februarja l. 1905. je praznoval sivolasi starček svoj devetdeseti rojstni dan in kmalu nato se je začelo nagibati njegovo dragoceno življenje k zatonu. Dne 8. aprila istega leta je po kratki boleznitatisnil preslavni mož svoje trudne oči. Ko so položili truplo neumr-

ljivega dobrotnika v djakovski katedrali k večnemu počitku, je za-
plakal v nepopisni žalosti ves jugoslovenski svet, ki je izgubil v bla-
gopokojniku svojega največjega sina.

Tam doli v Djakovu, odkoder se odpira diven razgled na slo-
vanski Balkan in nazaj na gore Hrvatske in Slovenije, spi ne-
vzdravno spanje biskup Josip Juraj Strossmayer, veliki duh njegov
pa bdi nad ljubljeno mu Jugoslavijo, za katero je neutrudno delal in
— umrl!

Slava, večna slava Strossmayerjevemu spominu!

Šivilja Klara.

Igra v treh dejanjih po stiški narodni pravljici.

O s e b e :

Jožek,
Tonček,
Francek,
Marička
Uršika,
Polonica,

}
vaški otroci
od 7.-10. leta.

Šivilja Klara,
Kraljica vil,
Šest vil,
Prvi palček,
Šest palčkov,
Več vaških otrok.

}
bajna bitja.

I. DEJANJE.

Igrišče pred gozdom, v ozadju skala.

1. prizor.

Vsi vaški otroci razen Joška. (Vrte se v krogu in pojo
veselo pesem.)

Francek (spusti na koncu pesmi krog). Truden sem že od sa-
mega skakanja.

Vsi (puste igro). Oh, jaz tudi, jaz tudi!

Polonica. Sedimo, da se malo odpočijemo!

Vsi. Saj res, sedimo, sedimo! (Posedejo v polkrogu.)

Uršika. Kdo zna kako lepo pravljico?

Tonček (prešerno). Jaz znam dve: o jari kači pa o steklem
polžu.

Francek. No, pa povej eno!

Tonček (poredno). Katero? O jari kači ali o steklem polžu?

Polonica. O jari kači povej!